

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д. изк. Свилен Стефанов за дисертационния труд на кандидата за образователната и научна степен „доктор” Руслан Георгиев Лозев.

Докторантът Руслан Лозев представя дисертационен труд на тема „Идеи, материали и процеси в съвременното изкуство и дизайн в България“ за защита на образователната и научна степен „доктор”. Научен ръководител е проф. д-р Борис Сергинов.

Дисертационният труд съдържа: увод, седем глави, заключение, библиография, приложения, научни приноси с общ обем от 161 стр., включени са общо 61 изображения, подкрепящи теоретичното изследване. Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертационния труд. Направени са необходимите публикации по темата на дисертацията. Текстът е обсъден и предложен за защита от съвета на Департамент „Дизайн” и насрочен за защита от съвет на Магистърски факултет, Нов български университет.

Интересите на докторанта са свързани преди всичко с проблемите на съвременния дизайн и връзката му с аналогични тенденции в изкуството. Дисертацията е ясно композирана като съдържание и наименованията на отделните глави четливо определят посоката на изследване. В увода Руслан Лозев изяснява обекта, целите и задачите, като подчертава, че обект на дисертацията не е проблема за механичното прехвърляне на стратегии от полето на концептуалното изкуство към дизайна. Обект на изследването са специфичните общи процеси в дизайна и съвременното изкуство, идеите, които ги формират и факторите, които им оказват влияние.

Предмет на изследването е критичния дизайн, неговото определяне, систематизиране и детерминиране. Съвременното изкуство, постконцептуалния му произход и свеждане на неговия артистичен продукт до „чист дизайн“. Дисертационният труд има за цел да дефинира и да направи оценка на концепцията и мястото на критичния дизайн в НБУ между другите форми на критичната дизайнерска практика, да предостави теоретичен апарат, който да ангажира изследователите в дебата за критичния дизайн. Да идентифицира критичните подходи при проектирането на дизайн обектите. Да предефинира терминът „продукт дизайн“. Да представи ново разбиране на използваните в практиката методи и инструменти. Да идентифицира контекстите в критичната работа и извлече важни концепции от критичната дизайнерска практика.

Важна цел на докторанта е да определи и въведе в таксономичното пространство на критичния дизайн практиките на студентите от НБУ. Лозев цели да изолира явления, които съдържат възможност да се развият в нови посоки на мислене за съвременния дизайн и изкуство. Работата разграничава разнопосочните културни влияния, като симптом за процес в дизайна, който е част от случващите се промени в съвременното изкуство. Защото тук е търсена по-ясна дефиниция за съвременния дизайн и съвременно изкуство. Дисертацията си поставя за цел и изследва: Какво е концептуално изкуство и дизайн, от днешна гледна точка, какви са неговите цели и процедури? Каква е връзката между съвременното изкуство и концептуалното изкуство и дизайн? Как понятието концепция променя теоретичната позиция на дизайнерите и тяхното взаимодействие с публиката, критиците, кураторите и историците? Какви са последиците от концептуалното изкуство за практиките на дизайна и съвременното изкуство, историята и критичното писане днес? Какво е критичното наследство на концептуалното изкуство?

Руслан Лозев подчертава, че в дисертацията се посочва използването на нови материали и форми, но се въвежда и нова методология и терминология, която досега не е била в обръщение в дизайнерските среди.

В първа глава, наречена „Критични дизайн практики“, Руслан Лозев изяснява какво представляват тези практики. Една от подглавите се нарича „Как критикува дизайна“. Само по себе си това е много интересно, защото в разпространените схващания дизайнът по-скоро обслужва, отколкото критикува. Тук Лозев пише, че идеологическата природа на дизайна може да бъде интерпретирана от две гледни точки - утвърждаваща или критична. Първата, която е преобладаваща, представя масовото разбиране за дизайна и възприемане на приетите ценности. Тук ролята на дизайнера е определена като доставчик на услуги и се измерва с пазарната му стойност.

Алтернативната перспектива за дизайна предизвиква статуквото и критикува ценностите, подържани от утвърдителния дизайн. Това е опит да се възвърне интелектуалността в дизайна и е предизвикателство към обществото от пасивни потребители, отразявайки сложността на човешката природа, противопоставена на удовлетворяване на потребностите от масовия дизайн.

Във втора глава „Изследване на критичната дизайнерска практика“ се твърди, че за да се развие критична дизайнерска практика, като част от дизайн дисциплината, е необходимо да се изясни какво означава функцията не само в контекста на практиката на критичния дизайн, но и да се разграничи от обичайното ѝ възприемане като полезност. Разбирането на дизайна като културно вграден социален процес разширява обхвата на дизайнерските изследвания в много нови области: разширени роли и употреби на обектите и функциите на жестовете в дизайна; влиянието на отклоненията в дизайна (маргиналният дизайн), за резултатите за какви цели служат; език, роли и структури, които помагат или пречат на дизайна. Руслан Лозев с право твърди: „В практиката на критичния дизайн функцията се

движи отвъд физическата и техническата функция, за да работи по социални, психологически и културни начини. В най-абстрактните примери за критична дизайнерска практика дизайнът работи чрез форма на реторична функция. Ако функцията се приема за социално конструирана концепция, тогава реториката и пара-функционалността са толкова легитимни, колкото и практическата функция и ефективната употреба. По същество това е целта на критичните дизайнери. В критичния дизайн чрез реториката и зачитането на двойния онтологичен характер на функцията на обектите се установяват системите за ползване. В рамките на тази система ако потребителят е готов да види обектите като дизайн – те са дизайн“.

За да се изгради широко разбиране за този вид дизайн, трябва да се свържат много използвани теоретични перспективи. Лозев изследва метафизиката, поетиката и естетиката на едни хибридни обекти, които приканват хората да се замислят върху тях. Основните теоретични корени са във философията, хуманитаристиката и социални науки.

Трета глава интерпретира класификацията на критичните дизайн практики. Така Лозев обособява асоциативен дизайн, спекулативен дизайн, критичен дизайн.

В четвъртата глава „Нова форма на критична практика“ докторантът изяснява характерните белези на критичните практики в дизайна, които ще се въздържа да преразказвам.

Пета глава „Съвременно изкуство – Дизайн“ се опитва да изясни какво е съвременно изкуство и се търси отговор на въпроса и от видни теоретици на концептуализма. Руслан Лозев приема тезата на Питър Осбърн, че съвременното изкуство е постконцептуално изкуство. Той го описва, като нещо, което не е дадено, а постулирано. Работещо не като изявление на факти, а проекция в бъдещето, която служи като рамка за разбиране за настоящето. Тезата на Осбърн, че концептуалността вече не е различно качество или черта на отделните произведения на изкуството, а е проникнала

в съвременното художествено произведение като цяло. Тук съм напълно съгласен и с Осбърн, но и с Лозев, що се отнася до аналогични процеси и в сферата на дизайна.

Шеста глава „Материалите за арт, дизайн и архитектура - иновативни материали и дизайн подходи“ напълно логично разглежда значението на навлизането на нови материали и значението им за промяната на начина на мислене, проектиране и възприемане на изкуството и дизайнерските практики. Безспорно тяхното значение не бива да се подценява.

В заключение Руслан Лозев изтъква, че в резултат на глобализацията, социалното и технологичното развитие, все повече сме свидетели на зараждането на критични дизайн практики. Тези практики се развиват в академичните общности и се представят в утвърдени контексти и пространства за изкуството, в дизайн културата, технологични лаборатории и активистки арт и дизайн. Той с право пише, че е създадено едно ново критично дизайн поле, открито от проф. д-р Борис Сергинов за преподаватели и студенти в НБУ. То въвежда критичната дизайн практика като част от дисциплинарен проект. Така в дисертацията се описват дизайн обекти от практиките на студенти и преподаватели от НБУ. Въвежда се нов термин за обсъждане в дискурса на критичния дизайн, описващ тези практики. Дисертацията предлага за обсъждане термина „деструкция“, като означаващ - деструктивните дизайн практики. С това се отваря ново поле за изследване на дизайна в академичен контекст и се присъединява към международните изследвания с нова уникална критична дизайн практика.

Трудът на Руслан Лозев още веднъж показва значението на взаимовръзката между концептуалното изкуство и дизайна в съвременния свят на изкуството. Систематизиран е представителен за темата художествен материал, който има характер на свидетелство не само за света на дизайна, но и за цялото ни общество.

В заключение, може с основание да се каже, че пред нас е труд, съдържащ в себе си значима фактология, който е коректен и ценен като научна интерпретация. Поради това убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди на докторанта Руслан Лозев образователната и научна степен „доктор”.

проф. д. изк. Свилен Стефанов

18. 01. 2021 г.